

Orla Lehmanns tale til professor Clausen

Taler

Orla Lehmann
Jurist og politiker

Dato

1. december 1866

Sted

Skydebanen

Omstændigheder

Lehmanns egen indledning:

Da Professor Clausen, ved at frabede sig Gjenvalg til det i Efteraaret 1866 foretagne Valg til Landstinget, havde tilkjendegivet, at han betragtede sin egentlige politiske Virksomhed som afsluttet, var det naturligt, at hans Medborgere ønskede at give denne den danske Nationalitets og Friheds hæderkronede Veteran et Bevis paa deres Erkjendtlighed. Indbydelsen hertil udgik fra samtlige københavnske Rigsdagsmænd, og Dagen, førend han tiltraadte en længere Rejse til Italien, samlede en talrig og udsøgt Kreds til en smuk Fest paa Skydebanen, hvor den 73aarige Olding gav et rigt Billede af et rigt Livs Minder. Festen forskjønnedes ved en smuk Sang af Carl Ploug, hvis Lyra nu snart i en Menneskealder har lydt ved enhver betydningsfuld Anledning, og endte med et glimrende Fakkeltog af Studenterne, ligesom der under samme af nogle københavnske Borgere overrakte Clausen et i Guld præget Exemplar af Grundlovsmedaillen.

Den egentlige Festtale havde man anmodet mig om at holde, som for 34 Aar siden havde begyndt min offentlige Løbebane ved i Spidsen for et Fakkeltog af Studenter at bringe den elskede Universitetslærer og — det var dengang noget Nyt — den uforfærdede Frihedsmand en Hyldest. Det viste sig ogsaa, at der blandt de Tilstedeværende ikke var mange foruden mig, som ligefra Begyndelsen af havde fulgt Clausen, saa at jeg kunde tale som den Gamle til Oldingen. Da dette korte Tilbageblik paa den svundne Tid ikke ene angik Clausen, men tildels berørte Forhold, hvis Minde alt begynder at tabe sig, meddeles her min Tale.

Mine Herrer!

Der kunde ikke let blive betroet mig noget mere kjærkomment Hverv, end at skulle overbringe vor Hæders gjæst denne Forsamlings Hilsen og Hylding; thi fra min tidligste Ungdom har jeg set op til ham som til et lysende Exempel, og med usvækket Glæde har jeg fulgt hans Livs Gjerning. Og fordi der er Mange, som kunne sige det samme, have vi grebet et Øjeblik, der frembyder et Hvilepunkt i hans virksomme Liv, for at aflægge dette Vidnesbyrd for Samtiden og for de kommende Slægter; thi der skal være Ihukommelse blandt Menneskene, og det Folk, som glemmer sine fortjente Mænd, fortjener dem ikke, men staar Fare for selv at blive glemte.

Hvorvel det nærmest er Clausens statsborgerlige Fortjenester, som have samlet os her, har dog hans Virken for Videnskaben og for Kirken saa stor Betydning, ikke blot for hans eget Liv, men ogsaa for hans Folks aandelige Udvikling, at jeg

ikke kan undlade, idetmindste at berøre dem. Thi i det lange Tidsrum af omtrent et halvt Aarhundrede, hvori han har været en af vor Højskoles ypperste Prydelser, har han ved sin Personlighed, sin Lærervirksomhed og sine talrige Skrifter — lige ud mærkede ved Granskningens Alvor, Tankens Klarhed og Fremstillingens Skjønhed - havt en højst velgjørende, baade oplysende og forædlende, Indflydelse paa Studenter verdenens hurtig vexlende Slægter, — hvorfor de da ogsaa, uafhængigt af hans særlige Fag og uanfægtet af Tidens Brydninger, med usvækket Hengivenhed have sluttet sig til denne højsindede og frisindede Fører. Og under de kirkelige Stridigheder, der danne ligesom Indledningen til vore senere politiske Bevægelser, har han med Mod og konsekvents kæmpet for Frihedens og Ordenens Sag — den store Opgave, for Kirken som for Staten, hvis Vanskelighed saa ofte har kastet Menneskene snart i Despotiets, snart i Anarkiets Arme. Det var i en tid ligere Tid især den protestantiske Frihed, som han i Reformatorernes Aand har forfægtet mod forkjættrende Angreb; det var senere især Organisationens, den protestantiske Kirkes svage Side, for hvilken han har ført Ordet ligeoverfor oplosende Tendenser. At maatte forsvare sig mod tvende modsatte Yderligheder er en Lod, som Clausen har delt med Mange. Det Særegne her er kun dette, at Angrebene fra begge sider ere udgaaede fra — den samme Kreds.

I Staten, ligesaa fuldt som i Videnskaben og Kirken, er Trykkefriheden den aandige Friheds, den frie Drøftelses og Forhandlings Livsbetingelse. Et Øjeblik var den i Danmark blusset op i Slutningen af det forrige Aarhundrede, men snart var den sunket sammen under svære Tidens Tryk. Saa afvænt var det danske Folk blevet fra denne Friheds skarpe Lys og friske Luftning, at de første Forsøg paa atter at vække den tillive, mødte næsten lige saa stærk Modstand hos en forkjælet Folke mening som hos en svagsindet Regering. Ingen, som ikke selv har gennemlevet hin Tid, vil kunne gjøre sig en klar Forestilling om dens trange Vilkaar; men at det — under Kamp og Forfølgelse — tilsidst dog lykkedes at erobre denne Frihed, hvoraf det danske Folk nu er i ubestridt Besiddelse, det skyldes for en stor Del de højt ansete Mænd, som aabent traadte i Skranken for den, Exempelvis skal jeg henvise til den store Trykkefriheds petition, der rejste Banneret, og til det Frihedens Lande værn, der samledes og organiseredes om samme gennem Trykkefrihedsselskabet. Det var Clausen og Schouw, som her gik i Spidsen — de tvende Mænd, der troligen stod ved hinandens Side i Livet, som her i Salen deres blomstersmykkede Billeder, og som i Historien deres Navne ville gjøre det.

Da saa omsider den gamle, enevældige Konge be sluttede, hvad man dengang kaldte at føre sit Folk Ti dens Oplysning imode«, da hørte disse tvende Mænd i Stænderforsamlingen til de fasteste Stetter for alle gode Bestræbelsers Fremvæxt, og da ved Kong Christian VIII Død Tidens Fylde var kommen, da var det atter dem, som først udfoldede det konstitutionelle Banner. Vel forandrede Forholdene snart, da Stormen brød løs over Folkene, og da Omvæltningens Strøm styrtede ind ogsaa over vort Fædrelands Grandser. Men da i hin vold somme Tid, der saa hurtigt fortærede, hvad den selv havde skabt, Martsministeriet var opbrugt, da var Clausen lykkeligvis i Behold, saa at han tilligemed Madvig, som Frihedstraditionens Bærere, fra den grundlovgivende Rigsforsamling kunde indtræde i det Ministerium, hvem det var forbeholdt at gennemføre Grundloven. Siden den Tid har Clausen, med en kort Afbrydelse, været Med lem af alle vore konstitutionelle Forsamlinger. Har han end sjeldnere blandet sig i de daglige Forhandlinger, saa har hans veltalende Rest dog lydt i alle store Spørgs maal, hvor det gjaldt de aandelige Interesser, navnlig Nationalitetens og Frihedens Sag, og aldrig har den lydt uden at give høje Tanker og ædle Følelser et højt og ædelt Udtryk.

Det er ikke her Stedet til at gennemgaa den lange Række af baade store og smaa offentlige Formaal, for hvilke Clausen har virket, ledende og støttende, med sin ubestridte Anseelse, sin altid villige Gavnelyst, sin aldrig trætte Arbejdskraft. Kun Eet vil jeg fremhæve, fordi hans Navn paa en ganske særegen Maade er knyttet der til — jeg behøver ikke at sige, at jeg mener den slesvigske Sag. Selv udsprungen af slesvigsk Æt, har han til den viet sine bedste Kræfter, ligefra den første Dag, da det danske Folk kom i Tanker om, at Slesvig ikke blot var et dansk Kronland, men tillige Sædet for en dansk Befolkning, som var prisgiven til Forurettelse og Undertrykkelse. Fremtiden vil have ondt ved at fatte, at der i Danmark gaves en Tid, da der udfordredes omtrent lige saa meget Mod til at forsvare Danskheden mod en Regering, der kaldte sig dansk, som senere til paa Valpladsen at forsvare den mod Slesvigholstenernes Oprør og Tydsklands Overfald. Men ingen Fremtid vil kunne glemme den Overbevisningens Styrke og den uopslidelige Udholdenhed, hvormed Clausen under denne lange Kamp har mødt de tyske Løgne og Anmasselser, eller den ridderlige Stolthed, hvormed han hos sit Folk og sin Regering søgte at opmande Bevidstheden om Pligt og Ære. Skulde jeg ogsaa her paapege et enkelt Træk, da vilde jeg nævne den slesvigske Hjælpeforening, i hvis møjsommelige Gjerning Clausen understøttedes af Schouw, Hvidt, I. E. Larsen, Drewsen, H. P. Hansen og den eneste Overlevende, Meinert, som vi have den Glæde idag at se her iblandt os.

Eller jeg vilde nævne den fra denne Kreds udgaaede Kæmpepetition i Sprogsagen, det store Mandtal over det omsider til ret Alvor vaanede danske Folk — eller maaske helst, fordi vi deri have ene Clausen for os og ham i hans højeste Kraft, den mægtige Tale, hvormed han i 1844 henrev selv den roskildske Stænderforsamling, og som fandt et saa vær digt Svar i det dejlige Digt af Ploug, hvormed han ved sin Hjemkomst hilsedes:

»Hil Dig, Du Tankens højbaarne Høvding!

Hil Dig. Du Ordets hugprude Helt!

Tak, for Du værged voldtaget Eje,

Fædrenes Kampløn, Mødrenes Maal!

Hvor stor den slesvigske Sag end var, saa var den dog kun en Del af noget endnu Større; den gik Haand i Haand med Folkeandens Oplivelse hos hele det danske Folk. Dybt var den sunken under daarlige Kongers tydske Regimente, og neppe havde den begyndt at rejse sig af den lange Fornedrelse, forend den atter bøjedes ved Norges Forlis og al hin sørgelige Tids Elendighed. At den paany er opstanden — jeg kunde fristes til at sige af Graven, derfor deler Clausen visseligen Æren med Mange — navnlig ogsaa med sin gamle Modstander Grundtvig — men deraf har ogsaa Clausen saa store Fortjenester, at det turde være hans bedste Adkomst til det danske Folks Taknemmelighed. Og netop fordi hans danske Nationalfølelse var udsprungen af et ægte dansk Hjerte, netop derfor har den ogsaa hos ham udfoldet sin skønneste Blomst, den nordiske Tanke. Skulde jeg hen vise til et enkelt Bevis, da maatte det vel nærmest være til det skandinaviske Selskab, ved hvis Stiftelse han tvang det danske Kancelli til modstræbende at bøje sig baade for denne Tankes og for Foreningsfrihedens Berettigelse. Men helst vil jeg dog ikke opsøge nogen enkelt Kjendsgjerning; thi Danmarks Bryst gjenlyder endnu af de stærke, de varme Ord, hvormed han saa ofte har udtalt den Overbevisning, at Nordens Forening er den Havn, hvori vort Fædreland, der du næsten som et Vrag driver om paa Tidens oprørte Hav, skal søge og finde sin Frelse.

Mine Herrer!

Jeg skal her slutte dette flygtige Tilbageblik paa Clausens Liv. Jeg har stræbt at

gjøre det saa kort, som Emnets Rigdom tillod, og navnlig har jeg ønsket at undgaa al anden end Kjendsgjærningernes Veltalenhed. Men naar vi nu søge at sammenfatte alle de enkelte Træk i et Totalbillede, da møder der os i dette en rigt begavet og fint udarbejdet Personlighed, en Menneskesjæl af en forunderlig Renhed, Styrke og Ynde. Jeg kjender stærke Naturer med en ubøjelig Villieskraft, med knusende Logik og Tale som slebne Sværd. Jeg kjender ogsaa humane Naturer, af hvis milde Øje der fremlyser et kjærligt Sind, fuldt af Begejstring for det Skjønne og Velvillie mod Andre. Men jeg kjender Ingen, hos hvem disse tilsyneladende saa modstridende Egenskaber saaledes ere forenede, og forenede i en paa een Gang uskyldig og dog bevidst Harmoni, som hos Clausen. Lad os da fastholde dette velgjørende Billede, og lad os tilegne os det som en forsonende Trøst midt i den Raahed og Vankundighed, som truer med at overvælde os! Lad os takke Clausen for Alt, hvad han har gjort for os, og for Alt, hvad han er for os, og lad os ønske, at han endnu længe maa nyde sin Hæder med den Sjælens evigunge Friskhed, som blandt de mange kaldede kun er de faa Udvalgtes Naadegave!

Vor Hilsen og Tak til Henrik Clausen!

Kilde

Carl Ploug: 1873. Orla Lehmanns efterladte skrifter. Bd. 4. København: Gyldendal.

Kildetype

Dokumentation i bogværk

Tags

Festtale

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/orla-lehmanns-festtale-til-professor-clausen>